

Sygn. akt III AUa 766/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 października 2015 r.

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G.

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Maciej Piankowski (spr.)
Sędziowie:	SSA Grażyna Czyżak SSA Jerzy Andrzejewski
Protokolant:	stażysta Katarzyna Kręska

po rozpoznaniu w dniu 19 października 2015 r. w Gdańsku

sprawy I. D.

z udziałem zainteresowanego W. D.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

o ubezpieczenie społeczne

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

od wyroku Sądu Okręgowego w Słupsku V Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 16 marca 2015 r., sygn. akt V U 27/15

1. oddala apelację;

2. zasądza od pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. na rzecz ubezpieczonej I. D. kwotę 323,00 (trzysta dwadzieścia trzy 00/100) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu za drugą instancję.

Sygn. akt III AUa 766/15

UZASADNIENIE

I. D. odwołała się od decyzji pozwanego organu rentowego - Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. z dnia 12.11.2014 r., którą stwierdzono, że jako osoba współpracująca z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność u płatnika składek W. D. nie podlega ona obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym oraz wypadkowemu od 01.04.2014 r. oraz dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu od 01.04.2014 r., gdyż postępowanie kontrolne nie wskazało wiarygodnych dowodów na potwierdzenie faktycznego podjęcia współpracy.

I. D. wniosła o zmianę powyższej decyzji poprzez stwierdzenie, że jako osoba współpracująca z osobą prowadzącą działalność u płatnika składek W. D. podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu oraz dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu od dnia 01.04.2014 r. Skarżąca wywodziła, że wraz z małżonkiem od dłuższego czasu prowadziła działalność.

Płatnik składek - W. D. poparł twierdzenia i dowody zgłoszone przez wnioskodawczynię.

Pozwany organ rentowy wniosł o oddalenie odwołania wywodząc, że zgłoszenie do ubezpieczeń społecznych jako osoby współpracującej I. D. był czynnością pozorną i miało na celu uzyskanie nienależnie wysokich świadczeń z ubezpieczenia chorobowego, przewidzianego w razie choroby i macierzyństwa.

Wyrokiem z dnia 16.03.2015 r. Sąd Okręgowy w Słupsku V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję i ustalił, że I. D. od dnia 01.04.2014 r. podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu oraz dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu jako osoba współpracująca z W. D. prowadzącym pozarolniczą działalność gospodarczą oraz zasądził od pozwanego na rzecz I. D. kwotę 252,23 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy oparł na następujących ustaleniach i rozważaniach.

W. D. prowadzi działalność gospodarczą od 16.05.2011 r. polegającą na wykonywaniu usług dźwigowych oraz od maja 2014 r. dokonał rozszerzenia działalności w zakresie uprawy sadzonek i choinek świątecznych na gruntach rolnych. Dodatkowo od maja 2014 r. rozszerzył działalność na mycie i polerowanie samochodów, której jednak jeszcze nie wykonuje.

Siedziba firmy znajduje się w C. Al. (...), gdzie małżonkowie D. zamieszkiwali do końca 2013 r., a działalność w zakresie sadzonek i choinek świątecznych jest prowadzona w miejscowości B., czyli w obecnym miejscu ich zamieszkania.

Do marca 2014 r. W. D. nikogo nie zatrudniał.

W 2009 r. I. i W. D. zawarli związek małżeński. Wychowywali wspólnie jedno dziecko, obecnie 5 letnie.

I. D. od 01.04.2014 r. została zgłoszona do ubezpieczeń społecznych jako osoba współpracująca przy prowadzeniu działalności gospodarczej męża W. D. z podstawą wymiaru składek 9.000 zł. Przed zgłoszeniem pomagała mężowi w prowadzeniu działalności gospodarczej. Natomiast po zgłoszeniu do ubezpieczeń przeszło na nią więcej obowiązków.

I. D. posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe - sprzedawca. Bezpośrednio przed podjęciem współpracy przy prowadzeniu działalności męża była zarejestrowana jako bezrobotna w PUP w okresie od 13.03.2013 r. Ostatnio w okresie od 14.09.2011 r. do 14.07.2012 r. pracowała w (...) na produkcji – spawała, wykonywała pracę przy piaskarce i na prasie. W okresie od 01.01. do 12.03.2013 r. zajmowała się pomocą przy wykańczaniu wnętrz jako pracownik K. J..

W dniu 24.01.2014 r. W. D. i I. D. zakupili nieruchomość położoną w obrębie ewidencyjnym B., w gminie C., w skład której wchodzi działka gruntu numer (...) o powierzchni 0,7306 ha, obejmująca grunty orne, grunty rolne zabudowane i pastwiska trwałe, zabudowaną murowanym dwukondygnacyjnym budynkiem mieszkalnym jednorodzinny, całkowicie podpiwniczony, o powierzchni użytkowej około 120 m², murowano-drewnianą stodołę, z murowanym budynkiem garażowym obejmującym trzy stanowiska garażowe z odrębnymi wjazdami, murowaną oborą i murowanym budynkiem gospodarczym. Wszystkie zabudowania wymagają kapitalnego remontu.

Opisana wyżej nieruchomość służy stronom do prowadzenia działalności gospodarczej, w szczególności do dokonania nasadzeń drzewek iglastych z przeznaczeniem na cięte do sprzedaży w okresie Bożego Narodzenia.

W tym samym celu W. D. i I. D. zawarli umowę dzierżawy gruntu położonego we wsi B., obejmującego działkę nr (...) o powierzchni 0,50 ha, z Wójtem Gminy C. w dniu 01.05.2014 r.

Od czasu kiedy ubezpieczona została formalnie zgłoszona jako osoba współpracująca z mężem w prowadzeniu działalności gospodarczej, przychody uzyskiwane przez W. D. wzrosły w stosunku do obrotów z początku roku i ustabilizowały się.

Do obowiązków ubezpieczonej należało prowadzenie administracyjne firmy, tj. kontakt z klientami, z biurem rachunkowym, wypisywanie faktur ręcznie, nabywanie części do urządzeń, zakup paliwa, realizacja płatności. Ubezpieczona dodatkowo pomagała mężowi przy dźwigu, smarowaniu, czyszczeniu, malowaniu. Porządkowała również teren zakupiony w B. poprzez wycinanie krzewów, zbieranie kamieni i szkła.

I. D. nie była w ciąży podejmując współpracę przy prowadzeniu działalności męża w kwietniu 2014 r. Po 6 tygodniach współpracy w połowie maja 2014 r. zaszła w ciążę.

Od 02.07.2014 r. I. D. stała się niezdolna do pracy w związku z ciążą. W dniu (...) urodziła dziecko.

Płatnik nie zatrudnił nikogo w zastępstwie I. D.. Przy sadzeniu drzewek jesienią tego roku, w zastępstwie osoby współpracującej, pomagali jemu nieodpłatnie członkowie rodziny (rodzeństwo). Natomiast wiosną, kiedy prace przy drzewkach będą intensywne, zatrudnienie pracownika będzie koniecznością.

Zaskarżoną decyzją z 12.11.2014 r. nr (...) pozwany organ rentowy stwierdził, że I. D. jako osoba współpracująca z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność u płatnika składek W. D. nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu od 01.04.2014 r. oraz dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu od 01.04.2014 r.

Sąd Okręgowy zważył, że odwołanie było zasadne.

Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2015 r., poz. 121) za pracownika uważa się osobę pozostającą w stosunku pracy, z zastrzeżeniem ust. 2 i 2a.

Zgodnie zaś z art. 8 ust. 2, jeżeli pracownik spełnia kryteria określone dla osób współpracujących, o których mowa w ust. 11 - dla celów ubezpieczeń społecznych jest traktowany jako osoba współpracująca.

Przepis art. 8 ust. 11 w/w ustawy wskazuje natomiast, iż za osobę współpracującą z osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność uważa się małżonka, jeżeli pozostaje z nim we wspólnym gospodarstwie domowym i współpracuje przy prowadzeniu tej działalności.

Zdaniem Sądu Okręgowego, sytuację prawną I. D. jako osoby współpracującej należy oceniać na gruncie art. 6 ust. 1 pkt 5 w zw. z art. 8 ust. 11 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazuje, iż za współpracę przy prowadzeniu działalności gospodarczej, powodującą obowiązek ubezpieczeń emerytalnego i rentowych uznać należy taką pomoc udzieloną przedsiębiorcy przez jego małżonka, która ma charakter stały i bez której stanowiące majątek wspólny małżonków dochody z tej działalności nie osiągałyby takiego pułapu, jaki zapewnia ich współdziałanie przy tym przedsięwzięciu. Ocena, czy w konkretnej sytuacji pomoc świadczona przez małżonka może być uznawana za współpracę w rozumieniu art. 8 ust. 11 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, stanowiącą w myśl art. 6 ust. 1 pkt 5 tej ustawy podstawę do objęcia tej osoby obowiązkowymi ubezpieczeniami: emerytalnym i rentowymi, wymaga uprzednich ustaleń faktycznych co do charakteru i rodzaju tych czynności (wyrok SN z 20.05.2008 r., II UK 286/07, OSNP 2009/17-18/241).

W uzasadnieniu powyższego wyroku Sąd Najwyższy podkreślił, że jedynie okazjonalna pomoc, jaką świadczy osobie prowadzącej działalność gospodarczą w tej działalności jego małżonek, prowadzący z nim wspólne gospodarstwo domowe, stanowi konsekwencję obowiązku małżonków do wzajemnej pomocy oraz współdziałania dla dobra rodziny, którą przez swój związek założyli. Współpracą jest zaś stała, systematyczna pomoc przy prowadzeniu działalności.

Takie same stanowisko zajął Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 30.09.2013 r., III AUa 2274/12 (LEX nr 1416382) stwierdzając, iż cechą konstytutywną pojęcia „współpraca przy prowadzeniu pozarolniczej działalności” w rozumieniu art. 8 ust. 11 u.s.u.s. jest istotny dla działalności gospodarczej ciężar gatunkowy działań współpracownika, które to działania nie mogą mieć charakteru wtórnego. Przedmiotowe działania muszą jednocześnie pozostawać w bezpośrednim związku z przedmiotem podjętej działalności oraz muszą charakteryzować się pewną systematycznością, stabilnością i zorganizowaniem, nadto muszą obejmować znaczący czas i częstotliwość.

Sąd Okręgowy podzielił poglądy zawarte w powyższych orzeczeniach.

Jak w ramach utrwalonego stanowiska przyjmuje judykatura, cechami konstytutywnymi pojęcia „współpraca przy działalności gospodarczej”, o której mowa w art. 8 ust. 11 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych są występujące łącznie: a) istotny ciężar gatunkowy działań współpracownika, które nie mogą mieć charakteru wtórnego, b) bezpośredni związek z przedmiotem działalności gospodarczej, c) stabilność i zorganizowanie oraz d) znaczący czas i częstotliwość podejmowanych robót (wyroki Sądu Najwyższego z 06.01.2009 r., II UK 134/08 oraz z 23.04.2010 r., II UK 315/09). W uzasadnieniu drugiego ze wskazanych wyroków Sąd Najwyższy stwierdził, iż zgodnie ze słownikiem języka polskiego współpraca oznacza pracę wykonywaną wspólnie z kimś innym; działalność prowadzoną wspólnie; działanie wraz z innymi w ramach jednego przedsięwzięcia; branie udziału w zbiorowej pracy. Z wykładni literalnej wynika zatem, iż termin współpraca przy prowadzeniu działalności, którym operuje art. 8 ust. 11 ustawy systemowej zakłada, że współpracujący ma istotny wpływ na tę działalność. Wartość działania w ramach współpracy musi być także znacząca. Nie bez przyczyny stawiano w literaturze wymaganie, by odnosić ową współpracę i jej wartość do zysku przedsięwzięcia gospodarczego, prowadzonego przez małżonka (por. Z. Myszka, glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 28.09.1994 r., II UZP 27/94, PiZS 1995 nr 5, s. 74-82). Z terminem współpraca wiąże się także cecha stałości, w sensie stabilności ekonomiczno - zawodowej osoby zainteresowanej. Ważne jest istnienie pewnego związania z pracą wykonywaną w ramach współpracy przy prowadzeniu działalności gospodarczej. Zasadne jest też przyjęcie, że wykonywana przez osoby współpracujące działalność powinna charakteryzować się zorganizowaniem i pewną ciągłością. Nie może zatem stanowić w sensie prawnym współpracy przy prowadzeniu działalności gospodarczej sporadyczne, podejmowane okazjonalnie, zajmujące nikłą ilość czasu wystawianie faktur, czy wydawanie ad hoc (gdy nie ma pracownika) towaru. Znaczenie gospodarcze, organizacyjne i stabilność takich działań są znikome i nie kwalifikują się do oceny, iż w sensie prawnym dochodzi do „współpracy przy prowadzeniu działalności gospodarczej”. Stwierdzić należy, że za współpracującego przy prowadzeniu działalności pozarolniczej można uznać tylko taką osobę, która na rzecz tej działalności wykonuje prace takiego rodzaju, rozmiaru i częstotliwości, że mają one wymiar ekonomiczny i organizacyjny na tyle istotny, iż mogą być postrzegane jako współpraca przy prowadzeniu tej działalności.

Oceniając pod kątem powyższych przesłanek zebrany w sprawie materiał dowodowy, Sąd Okręgowy uznał, że pozwala on na przyjęcie, iż I. D. powinna podlegać ubezpieczeniom jako osoba współpracująca przy prowadzeniu działalności gospodarczej męża, ponieważ praca przez nią wykonywana na rzecz działalności gospodarczej męża była wykonywana w sposób ciągły i systematyczny. Nadto współpraca ta spowodowała wzrost przychodów osiąganych z prowadzonej działalności.

Dokonując takiej oceny Sąd Okręgowy miał na uwadze rodzaj czynności wykonywanych przez I. D. i sposób ich wykonywania.

W świetle art. 8 ust. 11 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych stosunek pracy między osobą prowadzącą działalność pozarolniczą a osobą im bliską, istniejący w warunkach określonych w art. 8 ust. 11 u.s.u.s., jest wyłączony dla celów ubezpieczeń społecznych, dlatego w niniejszym postępowaniu nie można uznać, że I. D. podlega ubezpieczeniu jako pracownik. Wyżej wskazany przepis stawia też wymóg, aby osoby współpracujące pozostawały we wspólnym gospodarstwie domowym z małżonkiem prowadzącym działalność a czynności współpracy były wykonywane stale i systematycznie.

Według art. 13 pkt 5 cyt. ustawy obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu podlegają osoby współpracujące od dnia rozpoczęcia współpracy przy prowadzeniu pozarolniczej działalności do dnia zakończenia tej współpracy.

W zakresie wyliczania podstawy wymiaru składek należy wskazać, iż w myśl art. 18 ust. 8 w/w ustawy podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ubezpieczonych, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 5, stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa jednak niż 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek, ogłoszonego w trybie art. 19 ust. 10 na dany rok kalendarzowy. Składka w nowej wysokości obowiązuje od dnia 1 stycznia do dnia 31 grudnia danego roku. Zgodnie zaś z art. 20 ust. 1 ustawy podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe oraz ubezpieczenie wypadkowe stanowi podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i ubezpieczenia rentowe, z zastrzeżeniem ust. 2 i ust. 3.

Sporne między stronami było czy zgłoszenie do ubezpieczeń społecznych jako osoby współpracującej I. D. było czynnością pozorną i miało na celu uzyskanie nienależnie wysokich świadczeń z ubezpieczenia społecznego.

W toku postępowania W. D. wskazał, że zgłosił I. D. do ubezpieczeń społecznych jako osobę współpracującą przy prowadzeniu działalności gospodarczej z podstawą wymiaru składek w kwocie 9.000 zł, jednocześnie swoją podstawę wykazał w kwocie niższej (2.247,60 zł), ponieważ ma większy staż pracy od żony i chciał aby żona również otrzymała w przyszłości godną emeryturę.

Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów z 21.04.2010 r., II UZP 1/10 (OSNP 2010/21-22/267) uznał, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie jest uprawniony do kwestionowania kwoty zadeklarowanej przez osobę prowadzącą pozarolniczą działalność jako podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, jeżeli mieści się ona w granicach określonych ustawą o systemie ubezpieczeń społecznych. Według Sądu Najwyższego sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych nie są sprawami cywilnymi w znaczeniu materialnym, tylko w znaczeniu formalnym. Nie zawierają one odpowiednika art. 300 k.p. Oznacza to, że przepisy prawa cywilnego mogą być stosowane w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wyłącznie w wypadku wyraźnego odesłania do nich przez normę prawa ubezpieczeń społecznych. Zgłoszenie do ubezpieczeń społecznych nie jest czynnością prawną. Ma ono charakter kształtujący, gdyż organ rentowy nie może odmówić jego przyjęcia. Osoba prowadząca działalność może zadeklarować dowolną podstawę w granicach określonych przez ustawę. Ingerencja w tę sferę jakiegokolwiek innego podmiotu jest niedopuszczalna, chyba że ma wyraźne umocowanie w przepisach. Wymierzenie składek polega na ustaleniu ich wysokości. Problem nieekwiwalentności świadczeń z ubezpieczenia chorobowego do długości opłacania składek nie daje prawa ZUS do weryfikacji deklarowanej kwoty jako zmierzającej do osiągnięcia „zawyżonych świadczeń z ubezpieczenia społecznego”.

Podkreślenia wymaga, iż prawem ubezpieczonego jest zgłoszenie się do ubezpieczeń społecznych również w okresie ciąży i sam fakt takiego zgłoszenia nie może skutkować uznaniem, iż jest to czynność pozorna. Wykazane przez ubezpieczoną czynności, ich zakres i sposób realizacji w pełni potwierdzają zasadność złożonego odwołania.

Sąd Okręgowy podkreślił, że ubezpieczona od dłuższego już czasu pomagała mężowi w prowadzeniu przez niego działalności gospodarczej, ale z uwagi na trudności na rynku pracy małżonkowie postanowili rozszerzyć działalność gospodarczą męża w sposób umożliwiający zatrudnienie przy niej także żony. Właśnie w tym celu nabyli nieruchomość zabudowaną w miejscowości B. i z nadejściem wiosny, kiedy to można było przystąpić do prac porządkowych doszło do faktycznego podjęcia czynności przygotowawczych związanych z rozszerzonym zakresem działalności.

Postępowanie dowodowe wykazało, że dochody W. D. pozwalają na opłacanie składek należnych od zadeklarowanej kwoty podstawy wymiaru składek zarówno jego, jak i małżonki. Strony przyznały, że planowały powiększenie rodziny, gdyż nie chcieli mieć tylko jednego dziecka, ale jest bezsporne, iż w momencie zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych I. D. nie była w ciąży.

Postępowanie dowodowe, w tym przesłuchani w sprawie świadkowie A. L., M. W., A. D. (1) oraz K. K. potwierdzili, że I. D. pracowała wraz z mężem jako osoba współpracująca przy prowadzeniu działalności gospodarczej wykonując swoją pracę stale i systematycznie.

Reasumując powyższe rozważania Sąd Okręgowy uznał, iż w spornym okresie od 01.04.2014 r. zostały spełnione warunki do objęcia I. D. ubezpieczeniami jako osoby współpracującej przy prowadzeniu działalności gospodarczej, tj. zgodnie z intencją stron. Zostały bowiem spełnione warunki określone w art. 8 ust. 11 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję i ustalił, że I. D. od 01.04.2014 r. podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu oraz dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu jako osoba współpracująca z W. D. prowadzącym pozarolniczą działalność gospodarczą, o czym orzeczono w punkcie I sentencji wyroku.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3, art. 99 i 108 § 1 k.p.c. zasądzając od organu rentowego jako przegrywającego sprawę koszty poniesione przez ubezpieczoną tytułem wynagrodzenia pełnomocnika procesowego w kwocie 60 zł oraz koszty przejazdu pełnomocnika na rozprawę w dniu 11.03.2015 r. w kwocie 192,23 zł, co daje łącznie 252,23 zł, o czym orzeczono w pkt II wyroku. Sąd zasądził kwotę 60 zł stanowiącą minimalne wynagrodzenie pełnomocnika procesowego będącego radcą prawnym należną w sprawach o świadczenie z ubezpieczeń społecznych, tj. w oparciu o § 11 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28.09.2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu. Koszty przejazdu pełnomocnika samochodem osobowym o pojemności silnika powyżej 900 cm³ na rozprawę w dniu 11.03.2015 r. z C. do S. i z powrotem (230 km) według stawki 0,8358 zł za kilometr przebiegu pojazdu określonej w § 2 pkt 1 lit. B rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 25.03.2002 r. w sprawie warunków ustalania oraz sposobu dokonywania zwrotu kosztów używania do celów służbowych samochodów osobowych, motocykli i motorowerów niebędących własnością pracodawcy (Dz. U. Nr 27, poz. 271 ze zm.) w kwocie 192,23 zł.

Apelację od powyższego orzeczenia wywiódł pozwany organ rentowy, który zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w całości i zarzucił naruszenie art. 83 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2013 r., poz. 1442) przez przyjęcie, że zgłoszenie ubezpieczonej do ubezpieczeń społecznych z podstawą wymiaru składek w kwocie 9000 zł nie było pozorne, fikcyjne, gdyż I. D. prowadziła działalność gospodarczą; art. 58 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez przyjęcie, że zgłoszenie I. D. do ubezpieczeń społecznych z podstawą wymiaru składek w kwocie 9000 zł nie zmierzało do obejścia przepisów prawa, celem zapewnienia ubezpieczonej świadczeń z ubezpieczenia społecznego.

Pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie odwołania, a ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Słupsku do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie od „ubezpieczonego i zainteresowanego” na rzecz organu rentowego kosztów procesu za obie instancje według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Uzasadniając apelację pozwany podał, że w oparciu o protokół przeprowadzonej kontroli organ rentowy ustalił, że ubezpieczona została zgłoszona od 01.04.2014 r. jako osoba współpracująca przy prowadzeniu działalności gospodarczej męża Pana W. D.. Wszystkie dokumenty związane z działalnością zostały podpisane przez W. D., a dotyczą usług świadczonych w ramach podstawowej działalności (tj. usługi dźwigowe). Mimo zapewnień płatnika o zatrudnieniu pracownika na czas zastępstwa od chwili przejścia ubezpieczonej na zwolnienie lekarskie do dnia wydania niniejszej decyzji nie dokonał żadnego zgłoszenia. W. D. zadeklarował podstawę wymiaru składek w wysokości 9000 zł dla ubezpieczonej jednocześnie swoją podstawę wymiaru wykazał w kwocie 2247,60 zł. Od 02.07.2014 r. ubezpieczona przebywa na zwolnieniu lekarskim w związku z ciążą. W związku z powyższym w ocenie organu rentowego zgłoszenie do ubezpieczeń społecznych I. D. jako osoby współpracującej było czynnością pozorną i miało na celu uzyskanie niewspółmiernie wysokich świadczeń z ubezpieczenia chorobowego. Nie sposób bowiem

uznać, iż praca wykonywana przez ubezpieczoną na rzecz działalności gospodarczej męża była wykonywana w sposób ciągły i systematyczny. Można by co najwyżej uznać, co wynika z zeznań świadków, że ubezpieczona sporadycznie pomagała mężowi przy prowadzonej przez niego działalności gospodarczej. Zdaniem apelującego ubezpieczona została zgłoszona do ubezpieczeń społecznych (w tym dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego) w celu stworzenia podstaw prawnych do uzyskania świadczeń z ubezpieczeń społecznych.

I. D. wniosła o oddalenie apelacji oraz zasądzenie od pozwanego kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie, gdyż nie zawiera zarzutów powodujących konieczność uchylenia lub zmiany zaskarżonego wyroku.

Na wstępie podkreślenia wymaga, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot rozpoznania sprawy sądowej wyznacza decyzja organu rentowego, od której wniesiono odwołanie (art. 477⁹ i art. 477¹⁴ k.p.c.) i tylko w tym zakresie podlega ona kontroli sądu zarówno pod względem jej formalnej poprawności, jak i merytorycznej zasadności (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 22.02.2012 r., II UK 275/11, LEX nr 1215286).

Zaskarżoną decyzją z dnia 12.11.2014 r. pozwany organ rentowy stwierdził, że I. D. od dnia 01.04.2014 r. nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu oraz dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu z tytułu współpracy z W. D. prowadzącym pozarolniczą działalność.

Tym samym przedmiotem zaskarżonej decyzji nie jest wysokość podstawy wymiaru składek zadeklarowana z tytułu współpracy wnioskodawczyni z W. D., lecz kwestia podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu.

We wskazanym wyżej zakresie zaskarżona decyzja podlega kontroli sądu ubezpieczeń społecznych pod względem jej formalnej poprawności, jak i merytorycznej zasadności.

W konsekwencji nie podlega w niniejszej sprawie merytorycznej ocenie kwestia wysokości zadeklarowanej z tytułu współpracy podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia.

Spór w przedmiotowej sprawie koncentruje się na kwestii, czy od dnia 01.04.2014 r. wnioskodawczyni miała status prawny osoby współpracującej w rozumieniu art. 8 ust. 11 ustawy z dnia 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, a w konsekwencji, czy zachodzą przesłanki z art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 11 ust. 2 i art. 12 ust. 1 w zw. z art. 13 pkt 5 ustawy systemowej do objęcia jej obowiązkowo od tego dnia ubezpieczeniami: emerytalnym, rentowym i wypadkowym oraz dobrowolnie ubezpieczeniem chorobowym.

Organ rentowy zarzucał, że zgłoszenie wnioskodawczyni do ubezpieczeń społecznych jako osoby współpracującej przy prowadzeniu działalności gospodarczej męża oraz podjęte przez nią - w ramach tej współpracy - czynności miały charakter pozorny, służący jedynie sztuczному wykreowaniu tytułu prawnego do objęcia jej przedmiotowymi ubezpieczeniami.

W powyższym zakresie należy wyjaśnić, że zgłoszenie do ubezpieczeń społecznych nie jest jednostronną czynnością prawną, do której stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego o wadach oświadczeń woli, w tym art. 83 § 1 k.c., a także art. 58 k.c., ponieważ oświadczenie to nie stanowi zdarzenia prawnego zmierzającego do osiągnięcia skutków cywilnoprawnych. Stosunek ubezpieczenia społecznego nie jest bowiem stosunkiem cywilnoprawnym, opartym na równorzędności jego podmiotów i wzajemności (ekwiwalentności) świadczeń, lecz uregulowanym ustawowo stosunkiem publicznoprawnym opartym na zasadzie solidaryzmu, a wynikające z niego świadczenia stron tego stosunku nie są świadczeniami cywilnoprawnymi.

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały siedmiu sędziów z dnia 21.04.2010 r., II UZP 1/10, po stronie płatnika - przedsiębiorcy istnieje uprawnienie do zadeklarowania dowolnej kwoty, w ustawowych granicach, jako

podstawy wymiaru składek, jest to jego wyłączna decyzja i jakakolwiek ingerencja w tę sferę ZUS jest niedopuszczalna, niemożliwe jest także kwestionowanie zadeklarowanej podstawy z powołaniem się na art. 58 k.c. czy art. 5 k.c., gdyż deklaracja podstawy wymiaru składek nie jest czynnością prawa cywilnego. Instrumenty, przeciwdziałające wypłacie nieekwiwalentnie wysokich świadczeń wprowadzić mógłby wyłącznie ustawodawca.

Błędnie apelujący przyjmuje, że zgłoszenie wnioskodawczyni do ubezpieczeń społecznych z tytułu współpracy przy prowadzeniu działalności gospodarczej stanowi oświadczenie woli złożone w zamiarze osiągnięcia skutku cywilnoprawnego i poddaje je ocenie ważności z punktu widzenia prawa cywilnego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 05.12.1997 r., II UK 106/07, LEX nr 346189).

Ponadto, współpraca z osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność nie wynika z czynności prawnej, lecz jest konsekwencją faktycznej współpracy podmiotów wymienionych w treści art. 8 ust. 11 ustawy systemowej, pozostających z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność we wspólnym gospodarstwie domowym, przy wykonywaniu tej działalności.

W tym przypadku u podstaw tytułu prawnego do objęcia ubezpieczeniami społecznymi nie leży zatem czynność prawna, do której zastosowanie znajdują przepisy Kodeksu cywilnego o wadach oświadczeń woli.

Ustawodawca zawarł w art. 8 ust. 11 ustawy systemowej definicję osób współpracujących z osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność oraz zleceniobiorcami, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 i 5 ustawy systemowej, wyłącznie w celu objęcia osób współpracujących publicznoprawnym stosunkiem ubezpieczenia społecznego.

Błędnie zatem apelujący podnosił zarzuty naruszenia przepisów kodeksu cywilnego, gdyż ocena prawna wymagała wyłącznie rozważenia warunków przewidzianych przez przepisy ustawy systemowej.

Do uznania za osobę współpracującą z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność konieczne jest, aby osoba ta była m.in. małżonkiem, pozostawała z nim we wspólnym gospodarstwie domowym oraz współpracowała przy prowadzeniu tej działalności.

W przedmiotowej sprawie nie jest przedmiotem sporu, ani nie budzi wątpliwości, że wnioskodawczyni jest żoną W. D. oraz pozostaje z nim we wspólnym gospodarstwie domowym.

Spór natomiast dotyczył kwestii faktycznej współpracy wnioskodawczyni z mężem przy prowadzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej od dnia 01.04.2014 r.

Do postępowania odrębnego z zakresu ubezpieczeń społecznych w zakresie postępowania dowodowego ma zastosowanie - bez żadnych ograniczeń - reguła wynikająca z art. 232 k.p.c., obowiązuje więc zasada kontrydiktoryjności i dowodzenia swoich twierdzeń przez stronę (por. wyrok Sądu Najwyższego z 07.01.2010 r., II UK 148/09, LEX nr 577847).

Zgodnie zatem z zasadą kontrydiktoryjności, znajdującą wyraz w treści art. 232 zdanie pierwsze k.p.c., to na wnioskodawczyni spoczywał ciężar wykazania faktu współpracy z W. D. przy prowadzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej, ponieważ to wnioskodawczyni z powyższego faktu wywodzi skutek prawny w postaci spełniania wszystkich przesłanek uznania ją za osobę współpracującą z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą w rozumieniu art. 8 ust. 11 ustawy systemowej, a w konsekwencji istnienia tytułu prawnego z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy systemowej do objęcia jej ubezpieczeniami społecznymi.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, w oparciu o przeprowadzone dowody, prawidłowo Sąd Okręgowy uznał, że wnioskodawczyni zdołała wykazać, że od dnia 01.04.2014 r. współpracowała z W. D. przy prowadzeniu pozarolniczej działalności.

Zeznania świadków A. L., M. W., K. K. oraz A. D. (2) (na nośniku danych elektronicznych – k. 38) korespondują z zeznaniami wnioskodawczynie oraz W. D. i dowodzą tego, że w spornym okresie wnioskodawczynie stale współpracowała z W. D. przy prowadzeniu działalności gospodarczej.

W pełni podzielić należy stanowisko, że do rozpoczęcia współpracy i zgłoszenia do ubezpieczeń doszło przed pojawieniem się ciąży wnioskodawczynie. Tym niemniej także podjęcie współpracy przez kobietę w ciąży przy prowadzeniu pozarolniczej działalności, nawet gdyby głównym motywem było uzyskanie przez nią świadczeń z ubezpieczeń społecznych nie jest naganne, ani tym bardziej sprzeczne z prawem, jeżeli współpraca ta była faktycznie wykonywana (por. wyrok Sądu Najwyższego z 06.02.2006 r., III UK 156/05, LEX nr 272549).

Podjęcie przez wnioskodawczynię współpracy przy prowadzeniu działalności podyktowane było zamiarem rozszerzenia zakresu prowadzonej przez W. D. pozarolniczej działalności. Po powstaniu niezdolności wnioskodawczynie do pracy płatnik nie zatrudnił nikogo na zastępstwo, jednakże przy prowadzeniu działalności korzystał z nieodpłatnej pomocy członków rodziny, a to oznacza, że zarzuty apelacji w powyższym zakresie są nieuzasadnione.

W świetle zgromadzonego materiału dowodowego uznać należało, że istniała gospodarczo uzasadniona potrzeba podjęcia przez wnioskodawczynię współpracy z płatnikiem przy prowadzeniu pozarolniczej działalności i współpraca ta w rzeczywistości była wykonywana.

Reasumując, przeprowadzone w przedmiotowej sprawie postępowanie dowodowe wykazało, że wnioskodawczynie spełnia od dnia 01.04.2014 r. łącznie wszystkie przesłanki z art. 8 ust. 11 ustawy systemowej do uznania ją za osobę współpracującą z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność.

Zasadnie Sąd Okręgowy uznał zatem, że zachodzą przesłanki z art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 11 ust. 2 i art. 12 ust. 1 w zw. z art. 13 pkt 5 ustawy systemowej do objęcia jej obowiązkowo od tego dnia ubezpieczeniami: emerytalnym, rentowym i wypadkowemu oraz dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu.

Wobec powyższego Sąd Apelacyjny na mocy art. 385 k.p.c. orzekł, jak w sentencji wyroku.

Na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy orzekł o kosztach procesu za II instancję, tj. kosztach stawiennictwa pełnomocnika ubezpieczonej na rozprawie - według wniosku i oświadczenia pełnomocnika złożonego na rozprawie oraz kosztach zastępstwa procesowego według stawek minimalnych.

SSA Jerzy Andrzejewski SSA Maciej Piankowski SSA Grażyna Czyżak